

**แนวคิดเรื่องมนุษย์ในวรรณกรรม
เรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาตก**
The Concept of Man in *The Pathamakap*
Pusangkha-yapuen-lok-jataka

วิสิฐฐิต คำสำนวน

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

Email: wisitte@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งศึกษาแนวคิดเรื่องมนุษย์ในวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาตก โดยมีประเด็นสำคัญ 4 ประการ คือ ปฐมกำเนิดมนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์ เป้าหมายของมนุษย์และหลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์

ผลการวิจัยพบว่า มนุษย์มีปฐมกำเนิดมาจากปฐักสิและยาสังคโส ผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมาจากเหงื่อโคลผสมกับธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ จิตวิญญาณเป็นธาตุแท้และเป็นสารัตถะของมนุษย์

ธรรมชาติของมนุษย์ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ประการ คือ กายกับจิต ชีวิตมนุษย์เป็นการทำงานร่วมกันของ ทั้ง 2 สิ่งนี้จะแยกออกจากกันไม่ได้ นอกจากนั้นมนุษย์ยังต้องประกอบด้วยมโนธาตุ หรือความสำนึกในบุญและบาป อันเป็นสิ่งที่เติมเต็มความสมบูรณ์ให้กับมนุษย์ ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ

จากโครงสร้างนี้ทำให้มนุษย์มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองไปสู่ความสุขทั้งในโลกียสุข และโลกุตตรสุข ซึ่งโลกุตตรสุขนี้ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของมนุษย์ทุกชีวิต การที่มนุษย์จะไปถึงเป้าหมายนี้ได้มนุษย์จะต้องสั่งสมบุญบารมีด้วยการดำเนินชีวิตตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา ด้วยความดีเหล่านี้จะติดตัวมนุษย์ และสั่งสมไปเรื่อยๆ จนเมื่อถึงพร้อมแล้ว

เมื่อใด มนุษย์ก็จะรู้เหตุรู้ผลและบรรลุถึงนิพพานหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงได้ในที่สุด

คำสำคัญ: ปฐมกัปป์สังขยะพื้นโลกชาดก มนุษย์ ปรัชญา พระพุทธศาสนา
วรรณกรรม

Abstract

The objective of this research is to study the concept of Man in *The PathamakapPusangkhayapuenlokjāṭaka*. This paper will cover four main topics : the creation of Man, the nature of Man, the highest goal of Man, and the way of life of Man.

From this research, it is understood that man is created from sweat and dirt from Pu Sangkasi and Ya Sangkaisai mixed with the four elements: clay, water, wind and fire. The spirit is the real element and essence of Man.

Nature of man consists of two aspects: body and mind. These two aspects work jointly and are inseparable. Furthermore, man is made from mind element and awareness of good and evil. This awareness of good and evil is what completes man's perfection and distinguishes man from other beings.

From this structure, man has the potential to develop happiness in *Lokiyasukha* (the mundane world) and happiness in *lokuṭtarasukha* (the Supermundane world). The *Lokuṭtarasukha* (the pappiness in the supermundane world) is the highest aim of every Man. To reach this point, Man must collect merit by living according to *Puṇṇakiriya – vaṭṭhu* (bases of meritorious action) That is, man must live according to the three perfections: meritorious action in generosity, meritorious action in observing the precepts and moral behavior, and meritorious action in mental

development. The accumulation of this merit will result in the true understanding of the rule of cause and effect. This understanding will cause the meritorious man to reach nirvana and leave this world of suffering.

Keywords: PathamakapPusangkhayapuenlokkātaka; Man; Philosophy;

Budd himism; literary circles

บทนำ

คนไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องอภินิหาร พระเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเหล่านี้มาแต่บรรพกาล โดยเฉพาะเรื่อง “ผี” ตามลัทธิวิญญานนิยม และลัทธิบูชาบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นความเชื่อมาแต่ดั้งเดิมของคนไทย ต่อมาเมื่อได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมอินเดีย คนไทยก็รับเอาคติความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์เข้ามาด้วย โดยนับถือควบคู่กันไปกับความเชื่อผีสงเทวดาดั้งเดิม เมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาในดินแดนสุวรรณภูมิ คนไทยได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก แต่ก็ยังไม่ละทิ้งความเชื่อเรื่องผีสงเทวดา และคติความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ (นงเยาว์ ชาญณรงค์. 2539) จึงทำให้เกิดการผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรมจนแยกกันไม่ออก โดยที่คนไทยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะชนบทมิได้ละทิ้งความเชื่อและวิถีปฏิบัติเดิม แต่มีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับความเชื่อใหม่ (สุวรรณสาธานันท์ และเนื่องน้อย บุญเนตร. 2537)

คนไทยถือว่า “ผี” คือตัวแทนของสิ่งเหนือธรรมชาติ ทำหน้าที่เป็นผู้ให้และผู้พิทักษ์กฎ ทั้งที่เป็นกฎศีลธรรม กฎหมาย ตลอดจนกฎธรรมชาติ ใครละเมิดกฎเหล่านี้ก็ถือว่าผิดผี เพราะผีให้คำตอบและช่วยแก้ปัญหาชีวิตประจำวันของคนได้ (จารุณี วงศ์ละคร. 2545) ตามความคิดของคนไทยนั้น “ผี” ไม่ได้เป็นเพียงคนที่ตายไปแล้วหรือวิญญาณเท่านั้น หากยังหมายรวมถึงอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่สามารถบันดาลให้เกิดโลก มนุษย์และจักรวาลได้ ดังปรากฏในเรื่องเล่าและตำนานต่างๆ ที่เกี่ยวกับอำนาจของ “ผี” ที่มีต่อโลกและมนุษย์ เช่น เรื่องขุนสรวงนางสาง หรือผีฟ้าแสง ปู่แกน ย่าแกน ปู่สังกะสา-ย่าสังกะสี และตำนานน้ำเต้าปุง เป็นต้น ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นบรรพบุรุษของคนไทยมาแต่เดิมคือ เป็นต้นกำเนิดชายหญิงไทย ซึ่งเรื่องเล่าและตำนานเหล่านี้ยังคงมีอิทธิพลต่อสังคมและวัฒนธรรมไทยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้

วรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาดกนับเป็นวรรณกรรมหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงร่องรอยของระบบความคิดและความเชื่อดั้งเดิมของคนไทย โดยเฉพาะคนไทยในเขตพื้นที่ภาคเหนือหรืออาณาจักรล้านนาในอดีตซึ่งรวมไปถึง คนไทเขินในรัฐฉาน (Shan state) ที่พยายามอธิบายเรื่องโลกและมนุษย์ ตาม แนวความคิดดั้งเดิมของตนเองเพื่อเชื่อมโยงกับคำสอนทางพระพุทธศาสนา จากการ วิจัยของ ศิริพร ณ ถลาง (2539) ได้พบว่าวรรณกรรมเรื่องนี้ได้แพร่หลายมากใน อาณาจักรล้านนา โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทลื้อ และชาวไทเขิน แสดงให้เห็นถึง ความพยายามรักษา “ความเชื่อดั้งเดิม” และ “รับความเชื่อใหม่” เข้ามาไว้ด้วยกัน เป็นการผสมผสานแนวความคิดที่เข้ากันได้เป็นอย่างดี จนกลายเป็นรากฐานทาง วัฒนธรรมของสังคมไทย โดยเฉพาะคนไทยกลุ่มชาติพันธุ์ไทในภาคเหนือ หรือ อาณาจักรล้านนาในอดีต

ในด้านเนื้อหาวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาดกได้กล่าวถึง การกำเนิดโลก สิ่งมีชีวิต และมนุษย์ โดยมีบุคคลผู้ที่เป็นผู้สร้างสรรค์สรรพสิ่งบนโลก ร่วมกันกับธรรมชาติ และผู้เป็นปฐมกำเนิดมนุษย์ คือ ยาสังคโลกและปฐกสิ สิ่ง ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดที่บุคคลทั้ง 2 ได้ร่วมกันสร้าง คือ มนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ที่มุ่งความ ดี สามารถนำพาสรรพสิ่งพันทุกข์ได้ จากการที่วรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะ พื้นโลกชาดกมีสาระคำสอนในลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่านักปราชญ์ในอดีตต่างก็ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องมนุษย์ไม่น้อย และยังได้พยายามหาทางออกให้กับ ปัญหาในเรื่องนี้ไว้อีกด้วย ทำให้เห็นว่า มนุษย์ไม่ว่าจะมีระดับพัฒนาการ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอยู่ในระดับใด หรืออาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติเช่นใดก็ตาม ต่างก็มีเรื่องเล่าหรือตำนานเกี่ยวกับกำเนิดโลกและกำเนิดของ มนุษย์เป็นของตนเอง (Haviland, 1989) ที่น่าสนใจยิ่งกว่านั้นก็คือ เรื่องเล่า ตำนาน คัมภีร์ และนิทานปรัมปราของมนุษย์ในเขตภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั่วโลก กลับมีความเหมือนและคล้ายคลึงกันอย่างมาก นักมานุษยวิทยา พอล เรดิน (Radin, 1957) ได้ชี้ให้เห็นว่านี่คือมรดกร่วมและความสามารถทางสติปัญญาที่มนุษย์มีอยู่ใน ระดับที่ใกล้เคียงกัน และชวนให้เกิดความพิศวง ควรแก่การศึกษาค้นหาความจริง เป็นอย่างยิ่ง

การศึกษาวិเคราะห์ทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์ในวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สัง ขยยะพื้นโลกชาดกอันเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชนเผ่าไท ซึ่งอาจมีมาก่อนการนับถือ พระพุทธศาสนา จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะแสดงมโนทัศน์

หรือความเข้าใจระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์กัน และสามารถเชื่อมโยงกันได้แล้ว ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงมูลเหตุของสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทในเขตพื้นที่ภาคเหนือหรืออาณาจักรล้านนาในอดีต อีกทั้งเพื่อเป็นการขยายความรู้ทางวิชาการด้านสังคมและวัฒนธรรมของชนชาติไทย โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทในเขตพื้นที่ภาคเหนือหรืออาณาจักรล้านนาให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมนุษย์ ในประเด็นเกี่ยวกับ ปฐมกำเนิดมนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์ เป้าหมายของมนุษย์และหลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาตก

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยเอาไว้ ดังนี้

1 ขอบเขตด้านกรอบแนวคิด จะศึกษาแนวคิดมนุษย์ จากวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาตก อักษรไทเขิน ไม่ปรากฏตัวอักษรและผู้อ่านจำนวน 1 ผูก 26 หน้ากระดาษ ฉบับอดีตสำเนา ศูนย์โบราณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นหลักในการศึกษาค้นคว้าวิจัย

2 ขอบเขตด้านเนื้อหา จะศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องมนุษย์ จำแนกประเด็นต่างๆ คือ ปฐมกำเนิดมนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์ เป้าหมายของมนุษย์และหลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ตามที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาตก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการนำข้อมูลขั้นต้น คือ วรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาตก ฉบับภาษาเขินมาวิเคราะห์ และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description)

การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำงานวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ด้วยตัวเอง โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้

1. คลังข้อมูลโบราณของอาจารย์นาโตน โรเจอร์ เป็ลติเยร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

2. ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

3. อินเทอร์เน็ต

2 นำข้อมูลที่ได้อาจการเก็บรวบรวมมาปริวรรต ตรวจสอบชำระ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาตก ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ในประเด็นแนวคิดเรื่องมนุษย์ 4 ประเด็น ได้แก่

1. ปฐมกำเนิดมนุษย์
2. ธรรมชาติของมนุษย์
3. เป้าหมายของมนุษย์
4. หลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์

โดยใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 2 แนวคิด คือ ทฤษฎีทางปรัชญา และทฤษฎีทางพระพุทธศาสนา มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดเรื่องมนุษย์ในวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาตก ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นที่อภิปรายออกเป็น 4 ประเด็น คือ

1. ปฐมกำเนิดมนุษย์

ปฐมกำเนิดมนุษย์ในวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาตก มีลักษณะเช่นเดียวกันกับคำสอนในพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึง การกำเนิดมนุษย์ว่า มาจากเหตุปัจจัย ที่อาศัยกันเกิดขึ้น และไม่มีอะไรเกิดขึ้นโดยบังเอิญ ทุกอย่างเกิดมา เพราะมีเหตุ เมื่อมีเหตุก็ต้องมีผล จะมีเพียงอย่างเดียวหนึ่งไม่ได้ เหตุส่งผลเป็นผล

แล้วผลของเหตุดังกล่าวก็จะกลายเป็นเหตุให้เกิดผลใหม่ต่อไปอีก และขณะเดียวกันก็จะเกี่ยวพันกับเหตุที่มันเกิดขึ้นด้วยเช่นกัน (พื้น ดอกบัว, 2539) โดยในวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาตกกล่าวถึงปฐมกำเนิดของมนุษย์ไว้ว่ามนุษย์นั้นกำเนิดขึ้นมาจากมนุษย์คู่แรก คือ ปุสัณคัสและยาสังคัส โดยบุคคลทั้ง 2 ได้กำเนิดขึ้นมาจากวัตถุธาตุนบนโลก คือ ดิน และไฟ ต่อมาได้กลายเป็นผู้สร้างมนุษย์โลกขึ้นมาตั้งข้อความต่อไปนี้

“...ปถมกปโปตติโย สงคเสยฺย ภาสิตุตฺต ปถวีธาตุ ดังนี้ ฯ แต่เมื่อตั้งปถมกปเพื่อนั้น ก่อนเกล้าหากพันแล้วเล่าคราวไกล ยังมีหญิงชาวใสผู้ 1 ชื่อว่านางสังคัส หากเหมือนดอกไม้ไม่เทียนเงิน กลางคืนใสแจ้งส่อง รัสมิ่แก้วต้องใสงามเป็นตังนางงาม ที่ 1 อาโภกิงแสงเมือง เหมือนคำเหลืองหล่อเปล่า (ทองคำ) งามหมื่นเท่าแสนนาง ในคองกลางบไผ่เฝียบเป็นนางทิพย์เทียบสวรรค์ ปยีนหัน (เห็น) แท้ว่า ใต้ฟ้าปหัน (เห็น) มี นางสาวศรีรูปสวย ปถวีธาตุเกิดมาด้วยธาตุดิน สองตานิลงามสะอาด คิ้วค้อมวาดตั้นผม ลำคอกลมเป็นป่อง มั่นบ่หยั่งก็หากเหลือสาว หน้าตาพาวยิ่งแย้ม สองฝ่ายแก้มเหมือนคำ (ทองคำ) มีลำนายศย้ง ครว 5 สิ่งติดถึง หากเอารัสดะดอกไม้เป็นอาหาร หากยินหวานบ่เบือ สรุบเอาทุกเมื่อวันยาม สุขะตามทุกเมื่อ หากสวยทิพย์อยู่ลีลา อยู่ในอังกนิฐาพรหมพูนก็มีแล ฯ ถัดนั้นเล่าตามมา ยังมีชายงามผู้ 1 ชื่อว่าสังคัสตนิเวสียต (วิเศษ) หากจบเพียด (เพศ) ภายหลังและภายหลัง ใจแก่นกล้าเหลือคน หากเป็นตนิเวสียต (วิเศษ) ที่ 1 หน้าหนักกึ่งอีกโขหากมีตัวรูปสวยเตโชธาตุเกิดด้วยธาตุไฟ มีหน้าตาใสช้อยขึ้น เนื้อเกลี้ยงหมื่นชาติ ชื่อว่าสังคัสตนิเวสียต (วิเศษ) ตัดกิเลสตั้นหา ได้ตัดโลหากขาด ใจเสียมฉลาดประพญา (ผญา) ฝ่าย รัมมมีหลายจบยิ่ง รู้ทุกสิ่งนานา รู้ปัญหาอันลึกแรบ หากขบแสบลีกล้ำ กับทิง (ทั้ง) รัมม 8 หมื่น 4 พันชั้น รู้เทียมทันมีประพญา (ผญา) ปัญญานักแก้ **ทิพพอกุข** มีดาทิพย์แผ่หันไกล ผอถายไคหันปอง ตาทิพย์

สองมัวมัว มหาจักขุมีหน่วยตาหลวงลนชาติ ใหญ่เท่า
จันทร์คราสมณฑล ไสเหลื่อมหลาก ผอ่แท้หากเหมือนแสง
รุดต์ อันว่าริมปากแดงผิวแหม่ม สองฝ่ายแก้มหันขาว ทนุด มี
เขี้ยวยาวฟันปาก ยาวร้อยโยชนะหากเต็มเพียง ปลายาง
เรียงกันอยู่ พร้อมถ้วนคู่ดีดู ทิพพิไลตา หากมีหูแจ่มสวด หู
ทิพย์ลวดย่นไกล พังภายใต้หากรู้ นิ่งครุดคู่ตนพอย มีสบ
หมอยดั่งกุ้ง โลหมสุ มีหนวดยุ่งูมบาม หน้าตางามสะอาดดู
วิลาสพึงพา หตุถา มีแขนยาวระวาด ยาว 3 หมื่น 9 พันโย
ชนะสมตัว ศรีษะมีหัวหลวงนักสวด เหมือนแขนเกาะวอกก่าง
เหมือนแขนล่างผีพรหม มีนิ้วมือหลวงกวม 5 เล่า นิ้วก้อยเท่า
ภูตอย ปูนดีคอยดูนักมาก ดูแท้หากปูนกลั้ว มีหัวหลวงนัก
สวด ได้ 7 พันโยชนะดั่งงาม ผมห่วงามเส้นใหญ่ เท่าคาถอก
ไฟเหลืองแดง สทท มีเสียงแข่งระวู่ เสียงปากอู้อุ่มๆ หมอย
คางยุมลงหย่อน แผวอกหย่อนเป็นชาย เหมือนผีพรายปูเฝ้า
ผิวบ่เศร้าหันขาว บาทวโก มีแฉ่งขายาวนักสวด ยาวสี่หมื่น
โยชนะดีหลี่ ๙ ยังปู่สังคสีตนใหญ่ สูงได้ 8 หมื่น 4 พันโยชนะ
เต็มดี หากเป็นปู่สังคสีกับโลก เป็นพระเจ้าพวก 1 ดีแต่ใดมา
ก็บ่กินโภชนะสักเทื่อ บ่กินเข้าสักเทื่อมๆ สุริยวตา หาก
กินอายุแดดอายุลมตางข้าว หากอ้อมเท่าตางแกง พล่ หากมี
แรงพร้อมคู่ ทิปปิ หากสวยทิพย์อยู่มๆ อยู่ในอักษณินฐา
พรหมฟากฟ้า ในแหล่งหล้าครวบน อายุตนยืนมากได้ 8
หมื่น 4 พันกัปปหากเป็นตรา...”

(ปฐมกัปปุสัังขายะพื้นโลกชาดก : 1/5-3/9)

วรรณกรรมเรื่องปฐมกัปปุสัังขายะพื้นโลกชาดก ได้กล่าวถึงการกำเนิด
มนุษย์ว่ามนุษย์โลกมีขึ้นพร้อมๆ กับสรรพสิ่งที่มีชีวิต รวมทั้งพืชและสัตว์ประเภท
ชนิดต่างๆ ทั้งเล็กและใหญ่ เพราะพวกเขาเหล่านั้นทั้งหลายก็มีจิตวิญญาณ
เช่นเดียวกัน ร่างกายก็ประกอบด้วยธาตุทั้งสี่เหมือนกับมนุษย์ ที่เป็นชิ้นส่วนหนึ่งของ
โลก นี่ถือเป็นส่วนรายละเอียดที่แตกต่างจากความเห็นของนักวิทยาศาสตร์ ที่ไม่

ยอมรับถึงการมีอยู่จริงของจิตวิญญาณ โดยกล่าวไว้ว่า แรกเริ่มปู่สังคสีและย่าสังไส้ ได้ปั้นมนุษย์ขึ้นมาจำนวน 4 คู่ ชายหญิง แล้วเสกเป่าให้ชีวิต ปั้นมนุษย์สี่หน้า 1 คู่ ให้อยู่ลึงกาทวีป ปั้นมนุษย์หน้าม้า 1 คู่ ให้อยู่มรโคญานทวีป ปั้นมนุษย์หน้าวัว 1 คู่ ให้อยู่บุพพิททวีป และปั้นมนุษย์หน้าลิง 1 คู่ให้อยู่ชุมพูทวีป ดังข้อความต่อไปนี้

“...ที่นั่นส่วนว่าปู่สังคสีตนเทียบไซ้ จึงไปเอาหมากไม้สัตตะหะ 7 ตา มีเปลือกหนา 7 ถาบ มีกาบหาคูสม ที่ชั้นพรหมโลก ครั้นได้แล้วก็ฟีกลวดลงมา ที่โลกาลุ่มไต้ จึงไต่เอายามาใส่ สวมพวง ตำครกมองหื้อแตก ตำหื้อแหลกเป็นผง จึงยกมือ หลวงบีบหนวด บีบแล้วลวดผิวนวล จึงมาแต่งรูปคน 6 ผู้ หื้อ เป็นคู่เทียมกัน ยาพิพย์หันถ้วนถี่ จึงมาแต่งรูปคนหน้าสี่เจียง สองคน คือว่าหญิงคน 1 ชายคน 1 หื้อเพาะกึ่งสมกันเมื่อวัน ภายหลัง จึงมาแต่งรูปคนหน้าม้าใส่สองคน คือว่าหญิงคน 1 ชายคน 1 หื้อเพาะกึ่งสมตัว แล้วจึงมาปั้นรูปคนหน้าวัวสองผู้ หื้อเป็นคู่กับกัน คือว่าหญิงคน 1 ชายคน 1 หื้อเพาะกึ่งสม กัน จึงเอารูปคนสี่แจ่ง เป็นท้าวแห่งลึงกาที่ป่า จึงเอาอยู่ลึงกา หน้าห้อง ทวีปหน้าถ่องหนเหนือ หื้อสืบเครือกันกว่า จึงเอา รูปคนหน้าม้าใจหาญ เอาไปอยู่ทวีปอมรโคญานอยู่สร้าง หาก เป็นทวีปใหญ่กว้างวันตก ยินจับอกจับใจแท้เล่า สองคนเท่าบ่ มีกลัว จึงเอารูปหน้าวัวหัวหงอก ไปอยู่ทวีปวันออก บัพพิทเท หากก็มีแล ฯ ส่วนว่าทวีปกว้างใหญ่ชุมพู เป็นที่สัพพัญญูมา เกิด หากประเสริฐมีคุณ เป็นที่สร้างนาบุญพร้อมคู่ กูจักแต่ง รูปคนอยู่สองคนชาแล้วอัน ฯ ส่วนว่าปู่สังคสีตนวิเสียด (วิเศษ) ดนทิพย์เทียบมีประญา (ผญา) จึงเอายามาปั้น หนวด ปั้นแล้วลวดผิวนวล ควรคู่แต่งรูปคนหน้าวัว จึงแต่ง ออกสองคน ผู้ 1 เป็นชายงามองอาด ผู้ 1 เป็นหญิงหากสม งาม สองคนตามเป็นคู่ หื้อได้อู่กับกันหันแล...”

(ปฐมกับปู่สังไชยยะพื้นโลกชาตก : 16/15-17/1)

ดังได้กล่าวมานี้ ทำให้เห็นได้ว่า การกำเนิดมนุษย์ในวรรณกรรมเรื่องปฐมกับปู้สังขยยะพื้นโลกชาดกไม่ได้เกิดขึ้นมาลอยๆ แต่มีผู้สร้าง คือ ปู้สังคสีและยาสังคไส้ เช่นเดียวกันกับศาสนาเทวนิยมต่างๆ ที่พระเจ้าหรืออำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเป็นคำอธิบายแรกสุดที่มนุษย์นำมาใช้เพื่ออธิบายตัวตนของตนเอง ฉะนั้นมนุษย์จึงเป็น สิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งเช่นเดียวกับมวลสรรพสิ่งต่างๆ บนพื้นพิภพที่ต่างก็เป็นสิ่งประติฐ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติหรือพระเจ้า

2. ธรรมชาติของมนุษย์

2.1. องค์ประกอบของมนุษย์

วรรณกรรมเรื่องปฐมกับปู้สังขยยะพื้นโลกชาดกแม้จะไม่ได้จำแนกองค์ประกอบของมนุษย์ไว้โดยตรง เพียงกล่าวถึงมนุษย์เกิดจากการสร้างของไม้สัตตหะ 7 ตาในพรหมโลก และการเป่าลมด้วยมนต์คาถา แต่โดยพื้นฐานแล้วมนุษย์มีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ กายกับจิต หรือรูปกับนาม ดังข้อความต่อไปนี้

“...ที่นั่นปู้สังคสีจึงจักมาคิดรอต (คิด) จึงมาเขาะขอเดาเอ้ามือ (อุ้งมือ) คือว่า ชายคนใหม่ จะะออกได้พอสมควร จึงจักเอามาแบ่งเต้านมใส่หั้น ลวดหมั้นไว้กับอกแท้แล ที่นั่นส่วนว่าปู้สังคสี จึงจักมาเขาะเอาที่ล้าคอไคลลึงค์คนใหม่ เขาะขอได้สักอิต จึงเอาไปติด ใส่ที่ทวงใหญ่รูโย ติดกับตัวต่อรอต หากแล้วจึงบัวร์มวร องคะตนหากลัมดูถูกถ้วนงามตา จึงจักมาสรุปคาถาใส่ว่า อม มนุสฺสมคฺคตมฺภุขํ มโนจิตฺตํ มม ดังนี้ 7 ที่ ซักกล่าวว่าลูกอ้าย ลูกไฟอ้ายไฟ ดังนี้ 7 ที่ ส่วนว่ารูปคนดีเข้ามูก ลวดผุดลุกยามเดียว มนต์ทิพย์เชี่ยวชาญด้วยล้วน เป็นด้วยส่วนมนยา ปากจาคำบชาด ลวดออกปากกวนกวน ลวดเป็นคนต่อรอตใสงาม เป็นชายรามทีกถ้าว ขึ้นเป็นปาวสมดี จึงจักมาเบือกบายใส่ชื่อ ยังเจ้าตนชื่อชายราม หื้อจักนามตามเรือก จึงใส่ชื่อว่าเจ้าโนอา พันดั่งนาริกาสาวแก้ว จึงใส่ชื่อนางหน่อแก้วสรีพรหม...”

(ปฐมกับปู้สังขยยะพื้นโลกชาดก : 17/7-17/15)

“...ส่วนว่าคนทั้งหลายนี้มา ปู่สังคสีโพออาหมากไม้
สัตตะหะ 7 ตา ในชั้นอักษกนิฐาพรหมโลกพุนมาแต่งเป็นคน จึง
ได้ชื่อว่าสัตตโลกเพื่ออันแล...”

(ปฐมกัปปู่สังขายะพื้นโลกชาตก : 19/1-19/2)

2.1.1. กาย หรือรูป เกิดขึ้นจากการรวมตัวของวัตถุธาตุที่สำคัญ 4 อย่าง หรือธาตุ 4 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม และไฟ โดยแต่ละธาตุนั้นล้วนมีความสำคัญต่อมนุษย์ แตกต่างกันไป ในพระพุทธศาสนาได้เรียก ธาตุทั้ง 4 นี้ว่า มหาภูตรูป คือ รูปเดิม หรือรูปใหญ่ (ดิน น้ำ ไฟ ลม) เป็นคุณสมบัติปฐมภูมิหรือคุณสมบัติเบื้องต้น เป็น พื้นฐานของรูปธรรมทั้งมวลรวมทั้งมนุษย์ด้วย ซึ่งธาตุแต่ละธาตุจะมีลักษณะแตกต่างกันไป (สุวณฺณ จันทรจํานง, 2540) เมื่อธาตุทั้ง 4 นี้ได้หลอมรวมเข้ามาเป็นร่างกายมนุษย์ จึงทำให้เกิดคุณสมบัติเฉพาะของธาตุแตกต่างกันไป โดยธาตุดิน ทำให้เกิดเป็นสติ ธาตุน้ำ เกิดเป็นวรรณะ ธาตุไฟ เกิดเป็นพละ และธาตุลม เกิดเป็นอิทธิ ซึ่ง ความสำคัญของธาตุทั้ง 4 นี้จะเป็นสิ่งช่วยสร้างความสามารถและศักยภาพให้แก่ มนุษย์ แต่ถึงกระนั้นร่างกายของมนุษย์ก็เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงแท้แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ร่างกายของมนุษย์จะสิ้นสุดลงเมื่อตาย หลังจากมนุษย์ ตายแล้ววัตถุธาตุต่าง ๆ ที่ประกอบกันเข้าเป็นร่างกายก็หยุดทำหน้าที่แล้วแตกสลาย แยกออกจากกันหมุนกลับไปสู่รากฐานเดิมตามวัตถุธาตุนั้นๆ

2.1.2. จิต หรือนาม คือสิ่งที่ทำให้ร่างกายมีความรู้สึก เป็นตัวรับรู้ หรือตัวคิด เป็นสิ่งที่ตระหนักในตัวเอง (Self-awareness) มีความจำหมาย มีอิทธิพล ต่อความคิดและพฤติกรรม จิตวิญญาณไม่ใช่วัตถุหรือสสาร แต่เป็นส่วนหนึ่งของ ร่างกาย เมื่อจิตวิญญาณเข้าไปสัมพันธ์กับกายเกิดเป็นระบบการทำงานที่สัมพันธ์ ระหว่างกายกับจิต ปรากฏเป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถมีพฤติกรรมต่างๆ ขึ้นมา ถ้าหาก ปราศจากจิตวิญญาณนี้เสียแล้ว ร่างกายของมนุษย์ก็จะมีสภาพเป็นสิ่งที่ไร้ชีวิตเหมือน สสารชนิดอื่นๆ จิตวิญญาณจึงเป็นสารถะของมนุษย์ ทำให้มนุษย์มีชีวิต มีความรู้สึก นึกคิด และสามารถรับรู้ แสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมา (จารุณี วงศ์ละคร, 2548)

จิตวิญญาณเมื่อมีกิเลสจึงเป็นเหตุให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมก็ได้รับผล ของวิบากกรรม วนเวียนอยู่อย่างนี้เรื่อยไป ทำให้เกิดสังสมกิเลสต่อไปไม่รู้จบ ดังนั้น เมื่อมนุษย์ตายไป ผู้ที่มีบาปก็จะไปเกิดในทุคติภูมิ มีนรก เป็นต้น ส่วนผู้ทำบุญก็จะ ไปเกิดในสุคติภูมิ มีสรวงสวรรค์ เป็นต้น เป็นเช่นนี้เรื่อยไป จนกว่าจะได้รับการ

พัฒนาด้วยคุณธรรมให้สูงขึ้น จนสามารถหลุดพ้นจากกิเลสเข้าถึงนิพพานได้ในที่สุด

ดังเห็นได้ว่า ธรรมชาติของมนุษย์ประกอบด้วยกาย (Body) และจิต (Mind) รวมกัน ชีวิตมนุษย์ไม่ใช่ผลผลิตทางสสารวัตถุเพียงอย่างเดียว แต่ชีวิตมนุษย์เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างกายและจิต กายที่ไม่มีจิตก็ไม่สามารถทำอะไรได้ ขณะเดียวกัน ถ้าร่างกายแตกดับจิตก็ตั้งอยู่ไม่ได้เช่นเดียวกัน สิ่งหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ คือ ความสำนึกในบุญและบาป (Moral Consciousness) ซึ่งสิ่งที่เติมเต็มความสมบูรณ์ให้กับมนุษย์ ทำให้มนุษย์กลายเป็นผู้มีใจสูง ซึ่งหมายถึงสูงกว่าระดับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ทัวไปซึ่งก็คือสัตว์เดรัจฉานนั่นเอง

2.2. กระบวนการรับรู้ของมนุษย์

วรรณกรรมเรื่องปฐมกัปปุสยังไขยยะพื้นโลกชาดก ได้แสดงให้เห็นว่า ความรู้ของมนุษย์ไม่ได้ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด หากแต่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่มาจากการทำงานร่วมกันของกายและจิตวิญญาณ กายเป็นทางหรือเป็นเครื่องมือให้จิตวิญญาณรู้ความจริงหรือโลกภายนอก

การจะเกิดความรู้ได้นั้นจิตวิญญาณต้องอาศัยกายหรือขั้นตอนการทำงานของกายควบคู่กันไป โดยลำพังตาไม่มีอำนาจในการเห็นรูป หรือโดยลำพังจิตวิญญาณไม่มีอำนาจในการเห็นรูปเช่นกัน แต่เมื่อทั้ง 2 ประสานสัมพันธ์กันจึงทำให้ตามีการเห็นรูป เช่นเดียวกับอารมณ์อื่นๆ โดยลำพังกายหรือจิตวิญญาณก็ไม่อาจรับรู้อารมณ์เหล่านั้นได้เช่นกัน

1. จักขุนทรีย์ (ตา) เป็นแดนรับรู้รูปารมณ์ เกิดจักขุวิญญาณ (เห็นรูป)
2. โสตินทรีย์ (หู) เป็นแดนรับรู้สัทธารมณ์ เกิดโสตวิญญาณ (ได้ยินเสียง)
3. ขานินทรีย์ (จมูก) เป็นแดนรับรู้คันธารมณ์ เกิดฆานวิญญาณ (ได้กลิ่น)
4. ชิวหินทรีย์ (ลิ้น) เป็นแดนรับรู้รสารมณ์ เกิดชิวหาวิญญาณ (รู้รส)
5. กายินทรีย์ (กาย) เป็นแดนรับรู้โผฏฐัพพารมณ์ เกิดกายวิญญาณ (รู้สิ่งที่ถูกต้องกาย)
6. มนินทรีย์ (ใจ) เป็นแดนรับรู้ธรรมารมณ์ เกิดมโนวิญญาณ (รู้สิ่งที่นึกคิดในใจ)

ความรู้ทั้ง 6 ประการนี้เป็นความรู้ระดับวิญญาณ หรือการรับรู้ (Consciousness) คือความรู้แจ้งในอารมณ์ เป็นความรู้เริ่มแรก ซึ่งความรู้ขั้นนี้มิใช่ว่าจะเกิดขึ้นได้เพียงอาศัยเหตุปัจจัยดังกล่าวนี้เท่านั้น แต่จำเป็นต้องมีความใส่ใจหรือ

การกระทำไว้ในใจ (มนสิการ) ถ้าไม่มีความใส่ใจหรือกระทำในใจแล้ว แม้มีการกระทบกันระหว่างอินทรีย์กับอารมณ์ก็ไม่อาจเกิดความรู้ได้เช่นกัน (พระหมื่น ปสนุโน (นุทอง). 2548) ดังเห็นได้จากช่วงแรกที่มนุษย์ถือกำเนิดขึ้น มนุษย์ยังไม่รู้จักการบริโภคอาหารมีการเก็บพืชต่างๆ มาบริโภคตามแต่เห็นว่าจะบริโภคได้ แต่เมื่อสังเกตเห็นข้าวที่เกิดจากขึ้นก็จึงเริ่มรู้จักการเกษตร ดังข้อความต่อไปนี้

“...ส่วนว่านางสรีพรหมนี้หา หากมีลูกหลวงหลายแท่เล่า เขายังบ่มีข้าวจกกิน เท่ากันขี้ดินและขี้เถ้า ลางพร่องกินหัวไผ่และไม้ขาง ลางพร่องกินหัวตองจิงและหัวกล้วย ลางพร่องกินหมากห่วยและใบขาม ลางพร่องกินหัวผักหนามและหัวขั่ว ลางพร่องกินหัวบัวและหัวมัน ลางพร่องกินหัวหมากนอยและหน่อไม้ปวก ลางพร่องกินหยวกและกินปลี ย้อนเพื่อว่าข้าวบ่มีบ่ขางเลือก ลางพร่องกินวอนคันและบุกคาก หาบ่ยากมีหลาย ลางพร่องกินมันเขาควยงาบ้าง ลางพร่องกินมันขมและมันไข่ ลางพร่องกินมันเรือไก่และมันแดง มันหนามแข็งและมันอ่อนขาก เท่าขุดยากแท้ดีหลี ๗ เท่ากินเลี้ยงอินทรีย์ไปไจ้ๆ ๗ เขาจึงได้ไปหัน (เห็น) ยังขึ้นกหนูนันตอกอยู่ริมชอก หากติดงอกออกเป็นต้นเป็นรวง เขาจึงปลงตาผ่อ (ดู) หว่ายหน้าหล่อแลงหัน เขาจึงจากันว่า ดูราชาวเราเฮยมวลมาก สูเจ้าหากฟังดี เราบ่มีโสภทุกข์ จึงเก็บเอารขึ้นกมาดู จุ่งเก็บเอารขึ้นกมาปลูก ลักษณะถูกเต็มดี ๗ ขึ้นกดีล้วนถ้วน ออกเป็นต้นเป็นรวง ข้าวเม็ดพวงเป็นหลีบ จักไว้สืบจิตใจ ก็จักได้กินไปไจ้ๆ ซาแลนา ๗...”

(ปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาดก : 20/3-20/12)

“...ที่นั่นส่วนว่าคนทั้งหลายมวลมาก เขาจึงหัน (เห็น) รวงข้าวหากสุกเหลือง คนทั้งเมืองหันเสี้ยง (เห็นทุกสิ่ง) จึงจักชวนกันเกาะเกี่ยวชุกวันวัน จึงเอาเคียวหั่นเถือปาด เกี่ยวกระหยาดเสียงนั้นได้หลายวันหากแล้ว เย็ดทั่วๆ (กระทำบ่อยๆ) เชียวขึ้น จึงเอามากองกันไว้เป็นที่ จึงเอาสาตลายถี้

(เสียดาถึ) มาเจือ จิงเอววางเหนื่อหน้าสาท (เสื่อ) จิงเอาหมอน
ฟาดตีสลง เอามือลอมเกาใส่จิงยักหมอนใส่ตีดก มอบะปิกปะ
ปากเสียงนั้น หากเชียวทันท่วนจอต หากแล้วรอดบัวรมวล
นา...”

(ปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาดก : 21/6-21/10)

นอกจากนี้ การประสานกันระหว่างกายกับจิตวิญญาณยังเอื้อให้เกิด
สมรรถนะทางนามธรรมที่เรียกว่า ปัญญา หรือรับรู้ด้วยปัญญา อันเกิดจากการที่
มนุษย์สามารถโยงสิ่งต่างๆ จากประสบการณ์ที่ตนประสบ แล้วสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมา
จากข้อมูลเหล่านั้น ปัญญาถือเป็นศักยภาพของมนุษย์ที่ทำให้เราสามารถยังเห็น
หรือเข้าใจสิ่งที่ไม่ปรากฏแก่กายตนะทั้ง 6 ในขณะที่สัตว์อื่นๆ เข้าใจเฉพาะสิ่งที่
ปรากฏแก่กายตนะเท่านั้น การรับรู้ด้วยปัญญาจึงหมายความว่าความเข้าใจอันเกิดจาก
การโยงข้อมูลที่ปรากฏแก่ประสาทสัมผัสเข้าด้วยกัน (มันเกียรติ โกศลนิริตวงษ์,
2541)

2.3. ศักยภาพของมนุษย์

จากโครงสร้างที่สลับซับซ้อนของมนุษย์ดังกล่าวมาแล้วนี้ได้แสดงให้เห็นถึง
เห็นถึงความความพิเศษของมนุษย์ที่แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ คือมี ปัญญา หรือ
การคิดตามเหตุผล ซึ่งเป็นความรู้สึกลึกซึ้งที่อยู่เหนือความรู้สึกลึกซึ้งแบบ
สัญชาตญาณ ความประพฤติพื้นฐานหรือความรู้สึกลึกซึ้งที่มีเหมือนสิ่งมีชีวิตอื่นๆ
ทั่วไป

ปัญญาของมนุษย์ตามทัศนะของคัมภีร์ปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลก
ชาดกเริ่มจากการเรียนรู้ผ่านทางประสบการณ์และประสาทสัมผัส ไปสู่กระบวนการ
คิดหาเหตุผลด้วยจิต เช่นเดียวกับปรัชญามนุษยนิยม ที่เชื่อว่า ความรู้ คือ ความคิด
(Idea) ที่เก็บสะสมอยู่ในจิตของมนุษย์ อันเกิดจากการที่ร่างกายมีประสบการณ์ (การ
รับรู้) ทางประสาทสัมผัส (Sense Organ) กับสิ่งต่างๆ แล้วนำมาผ่านกระบวนการคิด
หาเหตุผล (ลัทธิ บุคอรินทร์. 2532) มนุษย์ได้อาศัยพลังปัญญานี้ค้นหาความจริงของ
ธรรมชาติเพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องไปสู่ดับทุกข์ทั้งปวง ดังเห็นได้จากการเกิด
ปัญหาเรื่องการแบ่งปันผลผลิตจนนำไปสู่การวิวาท ท้ายที่สุดแล้วมนุษย์ก็แก้ปัญหา
ได้ด้วยปัญญาของตน

“...ยามนั้นยังมีชายผู้ 1 มีลักษณะงามองอาด ใจเสียมฉลาด ประพญา (ผญา) ผาย คลองทั้งหลายจบยั้ง รู้ทุกสิ่งพันลวดได้ หั้น (เห็น) ต่อหน้า เขาเถียงทำซู้กัน จึงกำแขนกล่าวห้าม ว่า ดูราชาเราเฮยมวลงมาก สูเจ้าหากผิดกัน กล่าวยอยันต่อหน้า เรานี้หากเป็นพ่อแม่เดียวกัน อย่าเอ็ดใจตันกิ่งข้อง กลัวเส (เสีย) ฟ้องกันไป พันดั่งข้าวขาวใสเม็ดมาก ข้าหากจักแบ่งเป็นสอง ๆ ข้าจักแบ่งตามคลองหือชอบ แบ่งหือชอบบรรรมดาแลนา ๆ ที่ นั้น ตนชายรามหนุ่มหน้า ลวดยกกำถงเข้ามาดู ทวงbungควาย หลวงไล่ ลวดตอก (เท) ใส่ยะยอง คนโตตกลองหอบ ตาม สุภาพเพียงกัน คนโตบไต้หวัน แบ่งเป็นถ้วนไยยาย คนทั้งหลาย ชมชื่น ยกมือยืนสาธุการก็มีวันนั้นแล...”

(ปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาตก : 21/10-22/12)

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ศักยภาพของมนุษย์ภายใต้การปรุงแต่งนี้ คือ ความสามารถแก้ปัญหาตบทุกขทั้งปวงด้วยปัญญา ระงับการผันเปลี่ยนการปรุงแต่ง ของร่างกาย และยกระดับจิตใจออกจากกิเลสตัณหาอยู่เหนืออำนาจกิเลสตัณหา นั้นเอง

2.4. คุณค่าของมนุษย์

การหลุดพ้นจากทุกข์เข้าสู่นิพพานเป็นคุณค่ายิ่งที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ เกิดขึ้นจากศักยภาพภายในตัวของมนุษย์เอง ไม่ได้เกิดจากการลิขิตชะตากรรมหรือ การบันดาลของปู่สังคสีและยาสังคสี จิตวิญญานจึงเป็นสารัตถะของมนุษย์ มนุษย์ จึงมีเจตจำนงอิสระ (Free Will) สามารถควบคุมบงการชะตาชีวิตของตนเอง สร้าง คุณค่าและความหมายในตัวเอง สามารถประกอบกรรมทำให้โลกและชีวิตดีขึ้นหรือ เลวลงได้ตามที่ตนต้องการ คุณค่าของมนุษย์จึงอยู่ที่การกระทำของมนุษย์เอง คือ การเป็นเจ้าของชีวิตตนเอง รับผิดชอบอนาคตของตนเอง

มนุษย์ที่กระทำความชั่วหรือบาปนั้น ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์เป็น สัตว์มีบาป และความชั่วที่มนุษย์ทำก็ไม่ใช่เนื่องมาจากความเลวทรามแต่กำเนิด หาก เป็นเพราะการไม่มีความรู้ในสิ่งที่กระทำหรืออวิชชา ผลวิบากกรรมที่มนุษย์ได้รับนั้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่มนุษย์ต้องรับผิดชอบต่อกรรมที่มนุษย์ได้ตัดสินใจกระทำ ลงไป ไม่มีใครช่วยใครได้ เพราะกรรมที่ตนกระทำ จะดีจะชั่วก็เพราะกรรมที่ตัวเอง

สร้าง ทำดีคือดี ทำชั่วคือชั่ว มนุษย์ต้องรับผิดชอบต่อชีวิตของตนเอง (กิริติ บุญเจือ. 2522)

การที่ปู่สังคสีและย่าสังคสีได้สร้างมนุษย์ขึ้นมา ด้วยเชื่อมั่นว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มุ่งความดี เพราะมนุษย์มีปัญหา มีความสามารถที่จะทำได้ ฉะนั้นมนุษย์จะต้องรู้จักใช้ปัญญาแสวงความรู้ ผึกฝน พัฒนาตนเองให้หยั่งรู้สัจธรรมหรือความจริงเกี่ยวกับโลกและชีวิต ดังนั้น คุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ คือ การกระทำความดี ละเว้นบาปอกุศล และพัฒนาจิตใจไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

3. เป้าหมายของมนุษย์

ชีวิตมนุษย์ประกอบด้วยความสุขและความทุกข์ปะปนกันไป แต่โดยธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนล้วนมีความปรารถนาอย่างเดียวกันคือ ความสุขหลักสี่อย่าง ความทุกข์ ซึ่งความสุขนั้นแบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท คือ โลภียสุข (Sensual needs) และโลกุตตรสุข (Need for perfection)

3.1. โลภียสุข (Sensual needs) คือ ความสุขที่เป็นวิสัยของโลก เกิดจากการปรุงแต่ง เช่น กามสุข มนุษยสุข ทิพย์สุข ตลอดจนฌานสุขและวิปัสสนาสุข เป็นเป้าหมายสำหรับปุถุชนทั่วไปที่ครองชีพ หรือเรียกอีกอย่างว่า อาภิสสุข ความสุขทางกามวัตถุ หรือกามสุข คือ ความอยากในกามคุณทั้ง 5 คือ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ความอยากหรือปรารถนาในสิ่งน่ารักใคร่พอใจ ดังความตอนหนึ่งในปฐมกัป ปุสังขยยะพื้นโลกชาดกที่มนุษย์พอใจในการแบ่งปันผลผลิต และยอมรับชายผู้ฉลาดมีความสามารถให้ขึ้นเป็นผู้นำหรือกษัตริย์ สร้างรัฐในอุดมคติขึ้น วางระเบียบแบบแผน และออกกฎหมายบังคับต่างๆ ให้ประชาชนปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และใช้เป็นหลักประกันความสุขพื้นฐานของตน

“...ตทา ในกาละเมื่อนั้นยังมีในวัน 1 เล่า ส่วนตนยอดเจ้าชายงาม ตนองค์รามผู้น้อง เจ้าก็ร้องเรียกเอาคน มาหลายหนหลายฝ่าย หญิงชายหากหน้าหนา พร้อมกันมาสะสม มานั่นอยู่ยายไย หากฟังชายตนถ้าว เจ้าจึงกล่าวคำสอน ว่าดูราคนทั้งหลายมวลมาก ว่าสุณี่หากใจหาญ สู่งฟังสารเราโอกาส จูงเอาโอวาทคำสอน หากเป็นคำพรอนยิ่ง พร้อมชุกสิ่งเราแบ่ง (สร้าง) หื้อเอนางหญิงแถมซ่อนเสื้อ อย่าหื้อเบื้อสวสน หื้อเอาเป็นผัวเมียกัน

ซ่อนเสื้อ สองคนอยู่เรือนเดียว หื้อรีบเชียวซุกแห่ง หื้อสร้างแต่ง
หอเรือน อย่าปองเชื่องแอ้วบ้าน อย่าชี้ครั้นการเรือน ชาวเรือน
หื้อเป็นบ้าน ชาวบ้านหื้อเป็นเมืองอย่าปองเชื่องหื้อรีบ ตนเจ้า
ถึบรวยราย ครันมีลูกหญิงชายพร้อมคู่ หื้อร้องว่าปู่ว่าตา หื้อร้อง
ว่าอาว่าป้า หื้อร้องว่าน้าว่าอาว หื้อร้องว่าสาวว่าปาว หื้อร้องว่า
ยาวว่าสูง หื้อเขาร้อง ว่าลูงว่าหมอน หื้อเขาร้องว่าพ่อแม่เฒ่า
หื้อร้องว่าย่าว่านาย หื้อร้องว่าชายว่าหญิงว่าอ หื้อร้องว่าพี่ว่าน้อง
เหียด (เหตุ) เพื่อเป็นสายแห่งท้องพ่อแม่เดียวกัน หากได้หัน
(เห็น) พร้อมจอต ต่อเท่ารอดบัตเดียว นี่แล ฯ ที่นั่นส่วนว่าคน
ทั้งหลายมวลงมาก ชุผู้หากไต้ยีน ยังชายนรินทร์สอนสั่ง เย็ด
(กระทำ) ตามตังคำสอน ลวดถกถอนค้ายจาก (แยกย้าย) ซุกผู้
หากไผมัน ลวดเอากันสร้างแต่ง หลังเรือนแผ่หลวงหลาย หญิง
กับชายขึ้นอยู่หากเป็นคู่สนเท่ ผัวกันเมียหลัง 1 อยู่เพาะกึ่งสม
ไป หลังเรือนไยคัถึ บมีที่จักหย่าน เขาเย็ดการ (ทำงาน) แต่ง
สร้าง ลวดเป็นบ้านเป็นเมือง จึงประกาศชื่อว่าเมืองพาราโนเพื่อ
อันแล ฯ ที่นั่นคนทั้งหลายมวลงมาก ชุผู้หากชมบาน เขาจึง
อภิรมณ์อ่อนน้อม เขาจึงพร้อมประชุมกัน ปากเสียงนั้นจাজอด
เขาเท่าใจทนากันว่า บัดนี้ต้นชายรามองค์อาจ มีใจเสียมฉลาด
ประหญา (ผญา) ผาย ชัมมมีหลายจบยั้ง รู้ทุกสิ่งนานาเราควร
เอาเป็นพญาแท้เล่า หากจักได้สุขพึงใจชายงามบออย่าขาด ฯ ที่
นั่นคนทั้งหลายมวลงมาก ชุผู้หากชมบาน เขาลวดยอมมือสานใส่
เกล้า ว่าสาธุเล่าดีหลี ฯ เขาลวดหามือจันวันดีหมดปอด หื้อมา
รอดวันงาม ลวดเอาเจ้าชายรามขึ้นเป็นใหญ่ เอาเจ้าหน่อไธขึ้น
เป็นพระญาปรากฏชื่อว่าพระญาสมุตติราชกษัตริราช...

(ปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาดก : 22/12-23/15)

มาสโลว์ (Abraham H. Maslow) และโรเจอร์ (Carl R. Rogers) (อ้าง
จากวิโรจน์ อินทนนท์, 2549) มีความเชื่อว่ามีมนุษย์เป็น "Men of play" ถ้ามนุษย์
ได้รับการตอบสนองตามความต้องการพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการทางร่างกาย
เพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ เช่น อาหาร น้ำ การขับถ่าย และความต้องการทางจิตใจ มนุษย์

ก็จะทำแต่ความดี ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวว่า โลกียสุข เป็นสุขที่ให้ปุถุชนทั่วไป เกิดความสุขสงบในจิตใจชั่วคราว คือ จิตว่างจากการยึดมั่นถือมั่นในตัวตน ละโลก โกรธ หลง อันก่อให้เกิดทุกข์ต่อตนเองและผู้อื่น เป็นภาวะหลุดพ้นชั่วคราว เพราะมนุษย์ทั่วไปยังต้องดำเนินชีวิตทำมาหากิน การให้มนุษย์ทุกคนบรรลุนิพพานถาวรจึงเป็นเรื่องเหนือความเป็นจริง คุณค่าของปุถุชนไม่ใช่การหลุดพ้นถาวร แต่เป็นการเข้าใจเหตุปัจจัยแห่งทุกข์เท่าทันตัวตนสมมติของกายและจิตเพื่อละการยึดมั่นถือมั่น

3.2. โลกุตตรสุข (Need for perfection) เป็นความสุขที่ไม่ต้องอาศัยวัตถุ กาม แต่เป็นความสุขที่เกิดขึ้นเองภายในจิตใจ เมื่อมนุษย์ได้ขจัดขัดเกลากิเลสตัณหา ออกไปให้สิ้นแล้ว ด้วยการปฏิบัติตามแนวทางแห่งศาสนานั้นๆ เป็นความสุขที่เที่ยงแท้ หรือวิมุตติสุข เป็นความสุขทางจิตใจอันเนื่องมาจากการหลุดพ้นจากเพลิงกิเลส เพลิงทุกข์โดยสิ้นเชิง หมายถึง การบรรลุนิพพานอันเป็นอุดมคติหรือเป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ การบรรลุนิพพานเป็นความสุขที่จริงแท้ของมนุษย์ทุกชีวิต ความสุขในระดับนี้ไม่ต้องทำกิจอันใดอีกเรียกได้ว่าเป็นผู้ถึงที่สุดแห่งทุกข์ ดับทุกข์โดยสิ้นเชิง หลุดพ้นจากสภาพชีวิตที่เป็นทุกข์ หมดยึดจากกิเลสตัณหาอันเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ทั้งปวง

“...ปางเมืองพระญาสมุตติตนปราบเหง้า ได้เป็นเจ้าแก่ประชา
ก็หื้อคนทั้งหลายสร้างแต่ง สล้าแห่งกวานทาน 6 หลังคารถวัน
จอต เป็นที่ยาจกรอดมาขอ ท้าวจึงยอยกยิ่น ปิตีชื่นในตน เยียะ
(กระทำ) วัน 6 แสนเงินบริจาก 6 แสนคำ (ทองคำ) บริโภคหาก
เป็นทาน แก่คนผ่านมารอดใกล้ เขาหากได้ขอเอา ทานปันเขา
ด้วยง่าย หื้อจกจ่ายเป็นทานขอเอามรรคญาณดวงยิ่ง ตนท้าวจึง
ปรารถนาดี ได้พำร้างบารมีบ่ขาด นานขนาดครวไรใกล้ ได้ 7
อสงไขยมารอด จึงจักได้ตรัสประญา (ผญา) แก้วยอด
สัพพะัญญ หากเป็นครูปราบโลก ได้รับทุกข์สัวโสกา (โสกโสกา)
หากสมคำปรารถนาอ่างไฟ นานบุญใหญ่เชียวสม หากได้เป็นพระ
โคดมตน 1 ปรากฏได้ชื่อว่าติชัคคะ หากเป็นพระเจ้าปถมหัวที่
ได้เป็นพระมุณีชั้วหย่าน ได้เป็นพระเจ้าอ่อนทางท่านทั้งหลาย
ได้ผวด (โปรด) เอายัง บันนสัตว์ทั้งหลายนักสวด ได้ 3 ร้อย
โกฏิลิ่งลิ่ง ๙ อายุยืนล้ำยิ่ง ได้แสนปีจึงปรินิพพานไปชาแล ...”

(ปฐมกัปปุสัังขายะพื้นโลกชาดก : 25/5-25/13)

4. หลักการดำเนินชีวิต

การเกิดเป็นมนุษย์นั้นเป็นหลักฐานยืนยันได้อย่างหนึ่งว่ามนุษย์ยังหาหนทางออกจากความทุกข์ไม่ได้ ความทุกข์นั้นเกิดขึ้นจากการกระทำหรือกรรมของตัวมนุษย์เองที่มีความยึดมั่นถือมั่นในวัตถุอันทรียอันเป็นสาเหตุทำให้เกิดกิเลสตัณหา จนต้องประสบกับความทุกข์ ไม่ได้เกิดจากโชคชะตา พรหมลิขิต หรือสวรรค์บันดาล ดังที่กล่าวไว้ให้ตอนหนึ่งเกี่ยวกับปัญหาเรื่องการแบ่งปันข้าวที่เก็บมาได้

“...ดูราชาวเราเฮยมวลหมู่ พร้อมสละสู่หน้าหนา ออกเรือนมา
ชะพัง สมเพาะตั้งตาหัน (เห็น) ได้เอากันตกแต่ง พึงควรแบ่ง
จันใดนั้นชา ที่นั้นคนทั้งหลายลงพร่อง หากรู้ล่องพินเท่าว่าเรา
นี้นายาก ได้ไปเก็บเอาขึ้นนกหากมาดู ได้ไปเก็บเอาขึ้นหนูมาปลูก
ว่าเรานี้ถูกได้เสียงปุ่น ได้อูหนูคนใหญ่ เรานี้ถูกได้สองเล ผูก
อันสนเทอยู่บ้าน คนชี้คร้านบไปเอา ฯ หื้อแบ่งปันเขาแ่ง 1 ดู
เพาะกึ่งสมควรชาแล ฯ ส่วนคนทั้งหลายผูกบ้าน ลวดกล่าวด้าน
เสียงแข็ง จาคำแรงทิดใส่ ด้านคำใหญ่กวน ๆ ว่าอะลัวอะลัว สุนี
เป็นคนสังแลมาสะหาโสก เป็นคนไปหนวกตาตัน ปฐันช้อง
ร้าย ปฐมกัปปุสยังไชยยะพื้นโลกชาดก ดูนี้บไปก็
เป็นผู้ว่า แม้นบกว่าก็เป็นผู้จา แม้นบหากก็เป็นผู้ว่า ดูนี้หากเต็ม
ปองทางดีใจจ้ ดูนี้ถูกได้สองปุ่นก่อนแล ฯ ที่นั้นคนทั้งหลาย ผูก
อันเอาขึ้นนกมาดู ไปเอาขึ้นหนูมาปลูก ลวดผุดลูกคำเดียว ว่าดูนี้
อ้ายตาเขียวยังปฐมกัปปุสจึ่งมาต่อสูกันดูเทาะคำ เขาเลวจาคำมะโน
มานะทำต่อ ลวดกำฝ่ามือหล่อหากัน กล่าวยอยันผิดแผด ปาน
จักเอาบ้านเอาเมืองแตกเป็นกระจวนไปก็มีแล ...”

(ปฐมกัปปุสยังไชยยะพื้นโลกชาดก : 21/11-22/5)

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงภัยของมนุษย์ คือ ความทุกข์ การที่มนุษย์จะหลุดพ้นจากความทุกข์เข้าสู่ความสุขที่แท้จริงได้นั้น มนุษย์จะต้องเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองด้วยการฝึกฝนตนเอง กระทำบุญสร้างสมบุญบารมี ละกิเลสตัณหาต่างๆ ได้แก่ รากะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฐิ แล้วปฏิบัติตามหลักธรรมพื้นฐาน 3

ประการ คือ บุญกิริยาวัตถุ หรือหนทางแห่งการสร้างความดี 3 อย่าง คือ ทาน ศีล ภาวนา เป็นหลักในการดำเนินชีวิต

การค้นพบวิธีออกจากความทุกข์ทั้งปวงถือเป็นศักยภาพที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ต่ออาชนะชะตากรรมของตนเอง ทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของสมรรถนะและความสามารถระหว่างมนุษย์กับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ บนโลก การค้นพบหลักธรรม 3 ประการนี้เป็นการค้นพบที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์ เป็นความรู้แท้ที่เป็นประโยชน์สุขแก่มนุษย์ทั้งมวล จากเนื้อหาของวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปปุสัังขายะพื้นโลกชาตก ที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่ามนุษย์ทุกชีวิตล้วนดำเนินชีวิตเพื่อออกจากความทุกข์ทั้งสิ้น เมื่อมีมนุษย์ผู้หนึ่งได้ค้นพบหนทางหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงด้วยหลักปฏิบัติ 3 อย่างดังกล่าวมา และได้นำมากล่าวสอนให้มนุษย์คนอื่นๆ ได้รู้ตาม แม้จะยังไม่สามารถดับเพลิงกิเลสเพลิงทุกข์ได้สิ้นเชิง แต่ก็นำพาชีวิตไปสู่สุคติภูมิเป็นที่สุด จึงเห็นได้ว่าหลักธรรมทั้ง 3 ประการนี้เป็นคุณงามความดีที่ทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่ผู้ประกอบบำเพ็ญทั้งในปัจจุบันและในอนาคต การบำเพ็ญบุญบารมีเมื่อถึงพร้อมแล้วย่อมเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดปัญญาพัฒนาจิตใจได้ แม้จะยังไม่บรรลุมรรคผลนิพพานในภพชาตินี้แต่บุญกุศลที่ได้สั่งสมนั้นย่อมนำไปสู่ภพชาติที่ดีได้ในอนาคตต่อไป

สรุป

มนุษย์ในทัศนะของวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปปุสัังขายะพื้นโลกชาตก คือ สิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่งเช่นเดียวกับมวลสรรพสิ่งต่างๆ บนพื้นพิภพที่ต่างก็เป็นสิ่งประดิษฐ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือพระเจ้าตามศาสนาเทวนิยมหลายๆ ศาสนา วรรณกรรมเรื่องปฐมกัปปุสัังขายะพื้นโลกชาตกได้กล่าวว่ามนุษย์ถูกสร้างขึ้นมาจากเหงื่อไคลของปู้สังคสีและยาสังคสี ร่วมกับวัตถุธาตุในธรรมชาติ คือ ธาตุ 4 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม และไฟ จิตวิญญาณจึงเป็นธาตุแท้และเป็นสารัตถะของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้มนุษย์ในทัศนะของวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปปุสัังขายะพื้นโลกชาตกจึงมีเจตจำนงอิสระ (Free Will) สามารถควบคุมบงการชะตาชีวิตของตนเอง สร้างคุณค่าและความหมายในตัวเอง สามารถประกอบกรรมทำให้โลกและชีวิตดีขึ้นหรือเลวลงได้ตามที่ตนต้องการ คุณค่าของมนุษย์จึงอยู่ที่การกระทำของมนุษย์ คือ การเป็นเจ้าของชีวิตตนเอง รับผิดชอบอนาคตของตนเอง ไม่ได้เกิดจากการลิขิตชะตากรรมหรือการบันดาลของปู้สังคสีและยาสังคสี แต่อย่างใด

ธรรมชาติของมนุษย์ในทัศนะของวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาดกมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ กายกับจิต หรือรูปกับนาม ชีวิตมนุษย์ไม่ใช่ผลิตผลทางสสารวัตถุหรือจิตเพียงอย่างเดียว แต่ชีวิตมนุษย์เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างกายและจิต โดยที่กาย หรือรูป เกิดขึ้นจากการรวมตัวของวัตถุธาตุที่สำคัญ 4 อย่าง คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ มีหน้าที่เป็นเครื่องมือให้จิตรู้ความจริงหรือโลกภายนอก แต่ร่างกายของมนุษย์ย่อมมีการแปรเปลี่ยนตลอดเวลาไม่เที่ยงแท้แน่นอน มนุษย์เมื่อได้ตายลงไปวัตถุธาตุต่างๆ ที่ประกอบกันเข้าเป็นร่างกายก็จะหยุดทำหน้าที่แล้วแตกสลายแยกออกจากกันหวนกลับไปสู่ฐานฐานเดิมตามวัตถุธาตุนั้นๆ ส่วนจิต หรือนาม ตามทัศนะในวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาดก หมายถึงจิตวิญญาณ เป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ เป็นสสารัตถะของมนุษย์ ทำให้มนุษย์มีชีวิต มีความรู้สึกนึกคิด และสามารถรับรู้ แสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมา จิตวิญญาณของมนุษย์จะไม่สูญสลายตามร่างกาย แต่จะไปหาที่ปฏิสนธิใหม่ตามแต่บุญกรรมของบุคคลนั้นๆ จนกว่าหลุดพ้นจากกิเลสเข้าถึงนิพพานได้ในที่สุด

จากโครงสร้างที่สลับซับซ้อนนี้ได้ก่อให้เกิดสมรรถนะทางนามธรรมที่เรียกว่า ปัญญา หรือการคิดตามเหตุผล ซึ่งเป็นความรู้สึกนึกคิดที่อยู่นอกเหนือความรู้สึกนึกคิดแบบสัญชาตญาณ ความประพัตต์พื้นฐานหรือความรู้สึกนึกคิดที่มีเหมือนสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ทั่วไป ความรู้ทางปัญญาไม่ได้ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดดังที่ฝ่ายเหตุผลนิยมกล่าวอ้าง แต่เกิดจากการเรียนรู้ผ่านทางประสบการณ์ และประสาทสัมผัส หรืออินทรีย์ 6 (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) กระทบกับอารมณ์ 6 (รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์) เข้าไปสู่กระบวนการคิดหาเหตุผลด้วยจิต เช่นเดียวกับปรัชญามนุษยนิยม ที่เชื่อว่า ความรู้ คือ ความคิด (Idea) ที่เก็บสะสมอยู่ในจิตของมนุษย์ เกิดจากการที่ร่างกายมีประสบการณ์ (การรับรู้) ทางประสาทสัมผัส (Sense Organ) กับสิ่งต่างๆ แล้วนำมาผ่านกระบวนการคิดหาเหตุผล มนุษย์ในทัศนะของวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาดกก็ได้อาศัยพลังปัญญาค้นหาความจริงของธรรมชาติเพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องไปสู่การดับทุกข์ทั้งปวง

เป้าหมายของมนุษย์ในทัศนะของวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาดก คือ การดับทุกข์เข้าหาความสุขเช่นเดียวกับพระพุทธศาสนา โดยความสุขมีอยู่ด้วยกัน 2 ระดับ คือ โลภียสุข หมายถึง ความสุขที่เป็นวิสัยของโลก เป็นเป้าหมายสำหรับปุถุชนทั่วไปที่ครองชีพ ได้แก่ การกินดื่มอยู่ดี ไม่ร่ำริษมแข่งรักกัน

และโลกุตตรสุข หมายถึง สุขทางใจ (วิมุตติสุข) เป็นความสุขที่แท้จริง อันหมายถึง การบรรลุนิพพานอันเป็นอุดมคติหรือเป้าหมายสูงสุดของมนุษย์ทุกชีวิต

การที่มนุษย์จะหลุดพ้นจากความทุกข์เข้าสู่ความสุขที่แท้จริงได้นั้น มนุษย์ จะต้องหมั่นปฏิบัติฝึกฝนตนเอง กระทำบุญสร้างสมบุญบารมี ละกิเลสตัณหาต่างๆ ได้แก่ ราคะ โสระ โมหะ มานะ ทิฐิ ด้วยการดำเนินชีวิตตามคุณธรรม 3 ประการ คือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ หรือหนทางแห่งการสร้างความสุข 3 อย่าง ได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา ดังที่ พระติสสเถระผู้เป็นปฐมพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ประพฤติปฏิบัติไว้เป็นตัวอย่าง ที่ทรงพยายามใช้ศักยภาพที่มีอยู่ตนเองสร้างคุณค่าและปัญญาให้กับตนเอง จนเอาชนะอุปสรรคละกิเลสตัณหาต่างๆ นำพาตนเอง ไปสู่การบรรลุมรรค ผล นิพพาน สิ้นสุดแห่งทุกข์ทั้งปวงดังปรากฏแล้วในวรรณกรรม เรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาตกนั้น ดังนั้น มนุษย์จะต้องหมั่นสร้างสมคุณงาม ความดี รู้จักการให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา ตามคำสอนของพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะความดีเหล่านี้จะติดตัวมนุษย์ และสั่งสมไปเพิ่มพูนขึ้นไปเรื่อยๆ จนเมื่อถึงพร้อมแล้วเมื่อใดมนุษย์ก็จะรู้เหตุรู้ผลและบรรลุถึงนิพพานหลุดพ้น จากความทุกข์ทั้งปวงได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาตกนอกจาก ประเด็นปัญหาทางปรัชญาแล้วยังสอดแทรกไว้ด้วยความรู้ต่างๆ ที่น่าสนใจมากมาย ทั้งทางด้าน วิทยาศาสตร์ จักรวาลวิทยา ได้แก่ เรื่องการเกิดและดับของโลก จักรวาล สิ่งมีชีวิต สัตว์โลก และมนุษย์ นอกจากนั้นแล้วยังปรากฏเรื่องราวความเป็นมาของ เผ่าพันธุ์มนุษย์ ตลอดถึงวิวัฒนาการ วิถีชีวิต ความเชื่อ ภาษา ศาสนา และ วัฒนธรรมในอดีต เรื่องราวเหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ต่อวิชาการทั้งด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนา ภาษาศาสตร์ และคติชนวิทยา ซึ่งหากได้ศึกษาให้ขยายต่อไปแล้ว จะเป็นประโยชน์ต่อวิชาการต่างๆ ดังกล่าวมานี้ได้อีกไม่น้อย

2. ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิต

หลักคำสอนในวรรณกรรมเรื่องปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาตกคือมุ่งเน้น ใ้หมมนุษย์รู้จักทุกข์เพื่อหาทางออกจากทุกข์ ด้วยการปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ประการ คือ การให้ทาน การรักษาศีล และการภาวนา อันเป็นการสร้างความดีขึ้น

พื้นฐานที่ควรอยู่ประจำตัวมนุษย์ทุกคนไม่เฉพาะแต่ชาวพุทธเท่านั้น ซึ่งหากบุคคล
ผู้ใดได้ยึดถือปฏิบัติแล้วย่อมสามารถสร้างความสงบสุขให้แก่ตนเองและเพื่อนมนุษย์
ได้ในที่สุด ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีการศึกษาหลักธรรมทั้ง 3 นี้ให้ละเอียดถี่ถ้วน
เพื่อให้เป็นหลักคุณธรรมสากลสำหรับมนุษย์ทุกคน

เอกสารอ้างอิง

กิริติ บุญเจือ. 2522. **ปรัชญาลัทธิอรรถกถาภิธาน**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

จารุณี วงศ์ละคร. 2545. **ปรัชญากรีก : ฐานคิดสำคัญของตะวันตก**. เชียงใหม่:

ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นงเยาว์ ขาญณรงค์. 2539. **วัฒนธรรมและศาสนา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

ปฐมกัปป์สังขยยะพื้นโลกชาดก. มปป. ศูนย์โบราณ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงใหม่. มปป. (อัคราณา)

พระหมื่น ปสนโน (นุกอง). 2548. **ศึกษาวิเคราะห์นิทัศน์เรื่องมนุษย์ในพุทธ
ศาสนาเถรวาท**. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย.

พิน ดอกบัว. 2539. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาคาร.

มันเกียรติ โกศลนิรัตน์วงศ์. 2541. **พุทธธรรม : ทฤษฎีและเทคนิคการให้
คำปรึกษา**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

วิโรจน์ อินทนนท์. 2549. **ปรัชญาตะวันออก : บ่อเกิดและพัฒนาการแนวคิด
เรื่องธรรมชาติมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ**.
เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศิริพร ณ ถลาง. 2539. **รายงานการวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์ตำนานการสร้าง
โลกของคนไทย**. สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สิทธิ บุตรอินทร์. 2532. **มนุษยนิยม**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สุวรรณ สภาอานันท์ และเนื่องน้อย บุญเนตร. 2537. **คำ : ร่องรอยความคิด
ความเชื่อไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

สุวัฒน์ จันทรจำนง. 2540. ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา.

กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

Haviland, W. A. 1989. **Anthropology** (5th ed.). New York: Holt, Rinehart, and Winston.

Radin, P. 1957. **Primitive Man as Philosopher** (2d rev.ed.). New York: Dover Publications.